

BENEDICTI ARIÆ MONTANI

HISPALENSIS DE VARIA IN HEBRAICIS
LIBRIS LECTIONE, AC DE MAZZORETH RATIONE
ATQVE VSV,

PRÆFATIO AD LECTOREM.

MAGNA olim antiquis Israelitis factorum librorum lectionis conseruandæ religio magna cura fuit, & ille sibi diuinitus creditus & commendatus thesaurus, in quo vitæ æternæ mysteria continebantur, omni diligentia atq. custodia dignissimus habitus, atque ita conseruari debere creditus est, vt ne quid nõ verbo tantum, sed nec minimorum etiam apicum detrimenti in eo fieret, omnibus modis & rationibus fuerit prospectum. Nulla autem eius conseruandæ commodior ac certior ratio visa fuit, quàm vt omnium mentibus summo studio assidua lectio, meditatio, recitatio ac pronuntiatio ab ipsa vsque pueritia inita constaret. Hoc enim pacto & librorum incorrupta veritas conseruari, & sapientiæ in ipsis contentæ maximus vsus percipi potuit, atque Dei mandato obediri, à quo legis & disciplinæ suæ cognitio & cura huiusmodi imposita fuit. Sicut scriptum est: Audi Israel ceremonias & iudicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie, *Deut. 5.* discite ea, ac opere complete. Quamquam enim diuinæ legis sacri libri à Mose conscripti in tabernaculi interioris arca religiosissime seruari depositi fuerint, multa tamen illorum exemplaria sacerdotum, quibus id munus creditum est, manu aut aliorum opera descripta à sacerdotibus collata & probata, ad lectionis doctrinæ & explicationis, atque omnem publicarum & priuatarum vsuum rerum multis ex Israelitico populo fuerunt: illi enim libri omnibus & pueris & senibus, viris & fœminis legendi propositi sunt, ad quorum normam omnes singulorum vitæ rationes institui debuere. Et nunc audi Israel præcepta & iudicia quæ ego doceo te, vt facias ea, vt viuas, & ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis: non addetis ad verbû quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo sanctis diebus vitæ tuæ, docebis ea filios & nepotes tuos, & cætera quæ in hanc sententiam plurima Mose illo in loco diuinorum librorum lectionis, ac perpetuæ meditationis & memoriæ commendandæ studio subiungit. *Deut. 4.*

SE D cum Satanæ malitia & callido consilio contentoque conatu sæpe procuratum fuerit, vt hominum animi à sacrorum librorum lectione & meditatione auerterentur, humana etiam nequitia ab honesto labore & studio ad ignauiam & viles curas plerumque degenerans, commoditates multas Satanæ crearet, ad id quod cupiebat, obtinendum accidit aliquando vt discessione in populo Israelitico facta, & hominibus vitiosa consuetudine corruptis, non modò illud diuinorum oraculorum studium intermissum, atque memoria omnis & exercitatio penè extincta fuerit; sed præter illud sacræ legis primum exemplar, quod in arca seruabatur, vix vnum in omni illa quondam sancta Ierusalem ciuitate huius magni thesauri publico repositoio reperiretur cuius lectio Scribis, Sacerdotibus & Regibus ipsis omnino peregrina, & ad admirationem vsque obsoleta visa fuit. Quamquam verò illa iam tempestate diuinæ legis exemplaria aliquot Iosia regis optimi iussu sacerdotum & scribarum procuratore descripta, & non studiosis modò, sed populo omni fuerint tradita: tamen Israelitarum & Iudæorum rebus non multò post labefactatis hominibusque ipsis longa & miserrima septuaginta annorum seruitute occupatis, fieri non potuit, quin aliquod instrumentum sacris etiam libris allatum fuerit, vel quòd qui antea docti instructique conlectione fuerant, inopia & rei familiaris cura importuno & assiduo labore pressi, non possent mentis atque animi conatione omni id studium in sacris libris ponere, quod res ipsa postulabat: vel, quòd amisso iam illius linguæ familiari vsu, atque in peregrini sermonis consuetudinem mutato, ille germanus Hebraicorum verborum sonitus minùs rectè exprimi posset ab omnibus, nisi multa cura quam vel continuæ miserræ rædium non admitteret, vel etiam antiquioribus hominibus extinctis, qui his superstites manerent posteri in aliena regione & lingua nati atque educati, quicquid in sacris libris legerent, ad familiaris figuram sermonis pronuntiarent. Constat enim apud omnes qui antiquas Hebræorum historias legerunt, Iudæis Hebraicæ linguæ vsuum in Chaldaicum primum sermonem, deinde ex illa captiuitate in partem restitutis, in Syriacum degenerasse. Cum verò Hebræi omnes & Chaldæi, atque alij etiam qui harum nationum linguas, tamen degeneres, retulere, vt Arabes & Syri libros scriptaque omnia sua sine vocalibus scribere consueuerint, atque adeò sacra omnia tum Legis, tum Prophetarum & Psalmorum volumina hanc formam quondam tenuerint; nihil mirandum esset, si vel temporum iniuria, vel huiusmodi tempestatum, in quas populus incidit, causa, vel quorundam librorum incuria aliquid vitij in scripturam sacrorum voluminum irrepserit, quod

BENEDICTI ARIÆ MONTANI

HISPALENSIS DE VARIA IN HEBRAICIS
LIBRIS LECTIO, AC DE MAZZORETH RATIONE
ATQVE VSV,

PRÆFATIO AD LECTOREM.

AGNA olim antiquis Israelitis sacrorum librorum lectionis conseruandæ religio magnaque cura fuit, & ille sibi diuinitus creditus & commendatus thesaurus, in quo vitæ æternæ mysteria continebantur, omni diligentia atq. custodia dignissimus habitus, atque ita conseruari debere creditus est, vt ne quid nõ verbo tantum, sed nec minimorum etiam apicum detrimenti in eo fieret, omnibus modis & rationibus fuerit prospectum. Nulla autem eius conseruandæ commodior ac certior ratio visa fuit, quam vt omnium mentibus summo studio assidua lectio, meditatio, recitatio ac pronuntiatio ab ipsa vsque pueritia inita constaret. Hoc enim pacto & librorum incorrupta veritas conseruari, & sapientiæ in ipsis contentæ maximus vsus percipi poterit, atque Dei mandato obediri, à quo legis & disciplinæ suæ cognitio & cura huiusmodi imposta fuit. Sicut scriptum est: Audi Israel ceremonias & iudicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie, *Deut. 5.* discite ea, ac opere complete. Quanquam enim diuinæ legis sacri libri à Mose conscripti in tabernaculi interioris arca religiosissimè seruandi depositi fuerint, multa tamen illorum exemplaria sacerdotum, quibus id munus creditum est, manu aut aliorum opera descripta à sacerdotibus collata & probata, ad lectionis doctrinæ & explicationis, atque omnem publicarum & priuatarum vsum rerum multis ex Israelitico populo fuere: illi enim libri omnibus & pueris & senibus, viris & sceminis legendi propositi sunt, ad quorum normam omnes singulorum vitæ rationes institui debuere. Et nunc audi Israel præcepta & iudicia quæ ego doceo te, vt facias ea, vt viuas, & ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis: non addetis ad verbu quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ, docebis ea filios & nepotes tuos; & cætera quæ in hanc sententiam plurima Moses illo in loco diuinorum librorum lectionis, ac perpetuæ meditationis & memoriæ commendandæ studio subiungit. *Deut. 4.*

SED cum Satanæ malitia & callido consilio contentoque conatu sæpe procuratum fuerit, vt hominum animi à sacrorum librorum lectione & meditatione auerterentur, humana etiam nequitia ab honesto labore & studio ad ignauiam & viles curas plerumque degenerans, commoditates multas Satanæ crearet, ad id quod cupiebat, obtinendum: accidit aliquando vt discessione in populo Israelitico facta, & hominibus vitiosa consuetudine corruptis, non modò illud diuinorum oraculorum studium intermissum, atque memoria omnis & exercitatio penè extincta fuerit, sed præter illud sacræ legis primum exemplar, quod in arca seruabatur, vix vnum in omni illa quondam sancta Ierusalem ciuitate huius magni thesauri publico repositoerio reperiretur: cuius lectio Scribis, Sacerdotibus & Regibus ipsis omnino peregrina, & ad admirationem vsque obsoleta visa fuit. Quanquam verò illa iam tempestate diuinæ legis exemplaria aliquot Iosæ regis optimi iussu sacerdotum & scribarum procuracione descripta, & non studiosis modò, sed populo omni fuerint tradita: tamen Israelitarum & Iudæorum rebus non multò post labefactatis, hominibusque ipsis longa & miserrima septuaginta annorum seruitute occupatis, fieri non potuit, quin aliquod detrimentum sacris etiam libris allatum fuerit; vel quòd qui antea docti instructique eorù lectione fuerant, inopia & rei familiaris cura importuno & assiduo labore pressi, non possent mentis atque animi contentione omni id studium in sacris libris ponere, quod res ipsa postulabat: vel, quòd amissio iam illius linguæ familiari vsu, atque in peregrini sermonis consuetudinem mutato, ille germanus Hebraicorum verborum sonitus minus rectè exprimi posset ab omnibus, nisi multa cura quam vel continuæ miseris tædium non admitteret, vel etiam antiquioribus hominibus extinctis, qui his superstites manerent posteris in aliena regione & lingua nati atque educati, quicquid in sacris libris legerent, ad familiaris figuram sermonis pronuntiarent. Constat enim apud omnes qui antiquas Hebræorù historias legerunt; Iudæis Hebraicæ linguæ vsum in Chaldaicum primum sermonem, deinde ex illa captiuitate in patriam restitutis, in Syriacum degenerasse. Cum verò Hebræi omnes & Chaldæi, atque alij etiam qui harum nationum linguas, tamen degeneres, retulere, vt Arabes & Syri libros scriptaque omnia sua sine vocalibus scribere consueuerint, atque adeò sacra omnia tum Legis, tum Prophetarum & Psalmorum volumina hanc formam quondam tenuerint; nihil mirandum esset, si vel temporum iniuria, vel huiusmodi tempestatum, in quas populus incidit, causa, vel quorundam librariorum incuria aliquid vitij in scripturam sacrorum voluminum irrepserit, quod

nihil tamen deest quod scriptum antea fuerit; constat enim integra & continuata scriptura, eaque, ut diximus, penè recens, puncti & vocalis ex minio accentus ex Heliotropio depicti, capitales literæ aliquot in initiis Psalmorum aureæ, sed quæ Latinam magis quam Hebraicam referant formam: ludere ne an illud scriba ille voluerit, satis dignoscere non poteram. quod ad antiquitatem attinet, sciunt pibères quantam ætatem Heliotropij color ferre valeat, rarissime enim centesimum attingit annum. Vt autem antiquorum & diligenter scriptorum exemplarium fidem sanctam, ita huiusmodi nullam esse oportuit, etiam si mille essent reperta & lecta, nedum unius nunquam nisi ab eo, qui summam auctoritatem affirmare contendebat. Quod Sancto Augustino adscribitur, sic res habet: In prioribus membranis vacuis sunt vocule quedam scripte, eo modo quo scribere solemus, cum calamum temperantes experimur, sed à scriptore pingendi literas rudissimo, inter alia verba illa ter aut quater sunt: Hic liber, Hic liber est, hic liber est Sancti Augustini

ita tamen ut obiecta luci membrana lesionem integram prodat, namque atramentum tenacius hæserat, quam ut abraderet ille voluerit vel potuerit. Hinc scilicet æstimatio & auctoritas libro facta est ab iis qui Hebræicè omnino ignoraverint: clarè enim legitur: Hic liber est fa: reliqua ad lucem in rasa membrana legitur. Hæc est antiquitas & maiestas. Est deinde alius versiculus huic subiunctus, qui & scriptoris testimonium & eius scripturam commendat, Hic liber est fa, sed litera nescio qua. Porro idem liber, ut ille habet, multis hic Antuerpia doctis, & Hebraicarum literarum peritis ostensus est (interim dum apud nos per octo menses integros mansit) Christophoro Plantino, qui illum ad nos deferri curavit, Francisco Raphelinguo Plantinigenere, Guidoni Fabricio eiusque fratri, Ioanni Harlemio, Ioanni Goropio Becano, Alvaro Nonio, doctoribus & aliis compluribus, redditus est à nobis Clementi ad quem pertinebat: usque illum in sua bibliotheca Mechliniæ habet: certior à nobis factus, quid thesauri in eo contineretur. Vt verò totius rei breue specimen præberemus, quod satis esset ad cetera cognoscenda, eum ipsum nonagesimum sextum Psalmum fidelissimè ad illam fidem descriptum, huic nostre animaduersioni adprimendum curauimus.

PSALMVS XCVI.

Ex Clementis Angli exemplari descriptus.

a alia exempli
littera

1 שירי ליון שיר תרש שיר לוי כל הארץ 2 שירי לוי ברכו שמו בשרו מיום יום ושועחו 3 ספרו כגוים את כבודו בכל העמים נפלאותיו 4 כי גדול ארני ומחולל מאד ונורא הוא על כל אלהים 5 כי כל אלהי העמים אלהים וי שמים עשירו 6 חוד ותרר לפניו עזו ומפארר במקדשו 7 הבו לוי משפחה עמים הבולי כבוד ועזו 8 הבולי כבוד שמו שאז מנתה וכוזאו לפניו 9 השתחו לוי בהדרת קודש חילו מלפניו כל הארץ 10 Principium versiculi 10. deest, nempe אף תיבון תכל כל המוט ידיו עמים בפשרים 11 ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם חים ומלאו: 12 יעלו שדי וכל אשר בואו וירגנו כל עצי תוער: 13 לפניו כי בא כי בא לשפוט הארץ ישפט הכל בצדק ועמים באמונתו

b alia
littera
Vetus in-
press: In attri-
tius.

10	כי	כה	10	כי	כה
11	ובו	ק	11	ובו	ק
12	בעיני	ק	12	בעיני	ק
13	לא	ק	13	לא	ק
14	איש	ק	14	איש	ק
15	איש	ק	15	איש	ק
16	איש	ק	16	איש	ק
17	איש	ק	17	איש	ק
18	איש	ק	18	איש	ק
19	איש	ק	19	איש	ק
20	איש	ק	20	איש	ק
21	איש	ק	21	איש	ק
22	איש	ק	22	איש	ק
23	איש	ק	23	איש	ק
24	איש	ק	24	איש	ק
25	איש	ק	25	איש	ק
26	איש	ק	26	איש	ק
27	איש	ק	27	איש	ק
28	איש	ק	28	איש	ק
29	איש	ק	29	איש	ק
30	איש	ק	30	איש	ק
31	איש	ק	31	איש	ק
32	איש	ק	32	איש	ק
33	איש	ק	33	איש	ק
34	איש	ק	34	איש	ק
35	איש	ק	35	איש	ק
36	איש	ק	36	איש	ק
37	איש	ק	37	איש	ק
38	איש	ק	38	איש	ק
39	איש	ק	39	איש	ק
40	איש	ק	40	איש	ק
41	איש	ק	41	איש	ק
42	איש	ק	42	איש	ק
43	איש	ק	43	איש	ק
44	איש	ק	44	איש	ק
45	איש	ק	45	איש	ק
46	איש	ק	46	איש	ק
47	איש	ק	47	איש	ק
48	איש	ק	48	איש	ק
49	איש	ק	49	איש	ק
50	איש	ק	50	איש	ק
51	איש	ק	51	איש	ק
52	איש	ק	52	איש	ק
53	איש	ק	53	איש	ק
54	איש	ק	54	איש	ק
55	איש	ק	55	איש	ק
56	איש	ק	56	איש	ק
57	איש	ק	57	איש	ק
58	איש	ק	58	איש	ק
59	איש	ק	59	איש	ק
60	איש	ק	60	איש	ק
61	איש	ק	61	איש	ק
62	איש	ק	62	איש	ק
63	איש	ק	63	איש	ק
64	איש	ק	64	איש	ק
65	איש	ק	65	איש	ק
66	איש	ק	66	איש	ק
67	איש	ק	67	איש	ק
68	איש	ק	68	איש	ק
69	איש	ק	69	איש	ק
70	איש	ק	70	איש	ק
71	איש	ק	71	איש	ק
72	איש	ק	72	איש	ק
73	איש	ק	73	איש	ק
74	איש	ק	74	איש	ק
75	איש	ק	75	איש	ק
76	איש	ק	76	איש	ק
77	איש	ק	77	איש	ק
78	איש	ק	78	איש	ק
79	איש	ק	79	איש	ק
80	איש	ק	80	איש	ק
81	איש	ק	81	איש	ק
82	איש	ק	82	איש	ק
83	איש	ק	83	איש	ק
84	איש	ק	84	איש	ק
85	איש	ק	85	איש	ק
86	איש	ק	86	איש	ק
87	איש	ק	87	איש	ק
88	איש	ק	88	איש	ק
89	איש	ק	89	איש	ק
90	איש	ק	90	איש	ק
91	איש	ק	91	איש	ק
92	איש	ק	92	איש	ק
93	איש	ק	93	איש	ק
94	איש	ק	94	איש	ק
95	איש	ק	95	איש	ק
96	איש	ק	96	איש	ק
97	איש	ק	97	איש	ק
98	איש	ק	98	איש	ק
99	איש	ק	99	איש	ק
100	איש	ק	100	איש	ק

כתוב & קרי & יתיר

17,27	ואת	ק	17,27	ואת	ק
17,28	ואת	ק	17,28	ואת	ק
17,29	ואת	ק	17,29	ואת	ק
17,30	ואת	ק	17,30	ואת	ק
17,31	ואת	ק	17,31	ואת	ק
17,32	ואת	ק	17,32	ואת	ק
17,33	ואת	ק	17,33	ואת	ק
17,34	ואת	ק	17,34	ואת	ק
17,35	ואת	ק	17,35	ואת	ק
17,36	ואת	ק	17,36	ואת	ק
17,37	ואת	ק	17,37	ואת	ק
17,38	ואת	ק	17,38	ואת	ק
17,39	ואת	ק	17,39	ואת	ק
17,40	ואת	ק	17,40	ואת	ק
17,41	ואת	ק	17,41	ואת	ק
17,42	ואת	ק	17,42	ואת	ק
17,43	ואת	ק	17,43	ואת	ק
17,44	ואת	ק	17,44	ואת	ק
17,45	ואת	ק	17,45	ואת	ק
17,46	ואת	ק	17,46	ואת	ק
17,47	ואת	ק	17,47	ואת	ק
17,48	ואת	ק	17,48	ואת	ק
17,49	ואת	ק	17,49	ואת	ק
17,50	ואת	ק	17,50	ואת	ק
17,51	ואת	ק	17,51	ואת	ק
17,52	ואת	ק	17,52	ואת	ק
17,53	ואת	ק	17,53	ואת	ק
17,54	ואת	ק	17,54	ואת	ק
17,55	ואת	ק	17,55	ואת	ק
17,56	ואת	ק	17,56	ואת	ק
17,57	ואת	ק	17,57	ואת	ק
17,58	ואת	ק	17,58	ואת	ק
17,59	ואת	ק	17,59	ואת	ק
17,60	ואת	ק	17,60	ואת	ק
17,61	ואת	ק	17,61	ואת	ק
17,62	ואת	ק	17,62	ואת	ק
17,63	ואת	ק	17,63	ואת	ק
17,64	ואת	ק	17,64	ואת	ק
17,65	ואת	ק	17,65	ואת	ק
17,66	ואת	ק	17,66	ואת	ק
17,67	ואת	ק	17,67	ואת	ק
17,68	ואת	ק	17,68	ואת	ק
17,69	ואת	ק	17,69	ואת	ק
17,70	ואת	ק	17,70	ואת	ק
17,71	ואת	ק	17,71	ואת	ק
17,72	ואת	ק	17,72	ואת	ק
17,73	ואת	ק	17,73	ואת	ק
17,74	ואת	ק	17,74	ואת	ק
17,75	ואת	ק	17,75	ואת	ק
17,76	ואת	ק	17,76	ואת	ק
17,77	ואת	ק	17,77	ואת	ק
17,78	ואת	ק	17,78	ואת	ק
17,79	ואת	ק	17,79	ואת	ק
17,80	ואת	ק	17,80	ואת	ק
17,81	ואת	ק	17,81	ואת	ק
17,82	ואת	ק	17,82	ואת	ק
17,83	ואת	ק	17,83	ואת	ק
17,84	ואת	ק	17,84	ואת	ק
17,85	ואת	ק	17,85	ואת	ק
17,86	ואת	ק	17,86	ואת	ק
17,87	ואת	ק	17,87	ואת	ק
17,88	ואת	ק	17,88	ואת	ק
17,89	ואת	ק	17,89	ואת	ק
17,90	ואת	ק	17,90	ואת	ק
17,91	ואת	ק	17,91	ואת	ק
17,92	ואת	ק	17,92	ואת	ק
17,93	ואת	ק	17,93	ואת	ק
17,94	ואת	ק	17,94	ואת	ק
17,95	ואת	ק	17,95	ואת	ק
17,96	ואת	ק	17,96	ואת	ק
17,97	ואת	ק	17,97	ואת	ק
17,98	ואת	ק	17,98	ואת	ק
17,99	ואת	ק	17,99	ואת	ק
17,100	ואת	ק	17,100	ואת	ק

GENESIS.

1,1	אשר	ק	1,1	אשר	ק
1,2	אשר	ק	1,2	אשר	ק
1,3	אשר	ק	1,3	אשר	ק
1,4	אשר	ק	1,4	אשר	ק
1,5	אשר	ק	1,5	אשר	ק
1,6	אשר	ק	1,6	אשר	ק
1,7	אשר	ק	1,7	אשר	ק
1,8	אשר	ק	1,8	אשר	ק
1,9	אשר	ק	1,9	אשר	ק
1,10	אשר	ק	1,10	אשר	ק
1,11	אשר	ק	1,11	אשר	ק
1,12	אשר	ק	1,12	אשר	ק
1,13	אשר	ק	1,13	אשר	ק
1,14	אשר	ק	1,14	אשר	ק
1,15	אשר	ק	1,15	אשר	ק
1,16	אשר	ק	1,16	אשר	ק
1,17	אשר	ק	1,17	אשר	ק
1,18	אשר	ק	1,18	אשר	ק
1,19	אשר	ק	1,19	אשר	ק
1,20	אשר	ק	1,20	אשר	ק
1,21	אשר	ק	1,21	אשר	ק
1,22	אשר	ק	1,22	אשר	ק
1,23	אשר	ק	1,23	אשר	ק
1,24	אשר	ק	1,24	אשר	ק
1,25	אשר	ק	1,25	אשר	ק
1,26	אשר	ק	1,26	אשר	ק
1,27	אשר	ק	1,27	אשר	ק
1,28	אשר	ק	1,28	אשר	ק
1,29	אשר	ק	1,29	אשר	ק
1,30	אשר	ק	1,30	אשר	

